

Kiss Renáta – Hódi Ágnes

A szófelismerés fejlesztése

Bevezetés

Latisha Hayes és Kevin Flanigan szerzőpáros 2014-ben – a Guilford Press által – kiadott *Developing word recognition* (A szófelismerés fejlesztése) című könyve elméleti és gyakorlati szempontból is alapműnek számít az olvasás korai szakaszának kutatásában és fejlesztésében. Latisha Hayes a Virginiai Egyetem adjunktusa, fejlesztőpedagógus és olvasásszakértő. Tanítóképzésben részt vevőknek és gyakorló tanároknak tart kurzusokat az olvasási nehézségek diagnózisának és kezelésének a témájában, valamint többéves gyakorlattal rendelkezik az olvasási zavarral vagy fogyatékossgal küzdő általános és középiskolás gyermekek tanítása terén. Kevin Flanigan, a pennsylvaniai West Chester Egyetem Olvasás Tanszékének professzora, a középiskolai tanítási és olvasásszakértői tapasztalataira támaszkodva vizsgálja a szófelismerés fejlődését, az olvasás terén lemaradásokkal küzdőket, és publikálja tapasztalatait, eredményeit.

A könyv az úgynevezett olvasást megalapozó készségek közül kettőt vesz górcső alá: a szófelismerést és a betűző olvasáskészséget annak érdekében, hogy támpontot nyújtson ahhoz, hogy a gyermekek minél jobban elsajátítsák azt – az olvasásnak és írásnak nevezett – kognitív folyamatot, amely később hozzásegíti őket a további tanuláshoz és a tudásszerzéshez. A szavak hibátlan és gyors felismerésének készsége elengedhetetlen mérföldkő az olvasástanulás során. „A szóolvasó készség funkciója a szavak vizuális felismerése, amely aktiválja az olvasásban létező gondolathálót (a szó jelentését). A vizuális szófelismerés nem közöl az olvasó számára új információt (ez a szókapcsolatok, a mondatok által válik lehetővé), csak az olvasóban már meglévő ismeret aktiválódik” (Nagy 2006: 92). Azok a gyermekek, akik hatékonyak a szófeldolgozásban, több „figyelmet” tudnak szentelni egy történet jelentésének, illetve üzenete feldolgozásának. A szavak feldolgozásában és a szóolvasásban nehézséggel küzdő gyermekek azonban minden erőforrásukat a technikai olvasásra fordítják, így kevesebb figyelem irányul a szövegértésre. A hatékony pedagógusok rendelkeznek a differenciáláshoz szükséges eszköztárral.

A kötetben található segédeszközök, tananyagok szabadon letölthetők az internetről (1). Az online forrás két hasznos melléklettel szolgál. Az A jelű melléklet a második fejezetben található mérőeszköz felvételéhez és pontozásához, míg a B jelű a fejlődési szakaszokban elvégzendő, illetve elvégezhető feladatokhoz, tevékenységekhez nyújt segítséget. Ezen eszköztárat gazdagítja a kötet, amely nemcsak elméleti segítséget ad, hanem gyakorlati megközelítése miatt módszertani segédletként is használható.

A kötet áttekintése

Az 1. fejezetben a szerzők bemutatják a szóismeret köré csoportosuló alapfogalmakat. A gördülékeny olvasást – annak elősegítése érdekében – a szerzők a későbbi fejezetek során is említik, vissza-visszatérnek az e fejezetben definiált fogalmakra, legfőképpen azért, mert a terminusok átfogó ívet adnak a könyv szerkezetének. A központi fogalmak a következők: 1. fejlesztő tanítás, 2. a szóismeret előbb említett mindkét végén lévő készségek gyakoroltatása, 3. jól hasznosítható minták direkt és explicit tanítása a fejlődés minden szakaszában, 4. az úgynevezett eszközkészlet-megközelítés alkalmazása a tanítás-tanulás folyamatában

annak érdekében, hogy a pedagógiai célok a tanulók igényeivel összhangban legyenek, 5. a szóismeret tanításának holisztikus, az olvasástanulás teljes szakaszában való értelmezése.

Az előszóban a szerzők útmutatót is közölnek a könyv feldolgozásához, alkalmazásához. E szerint az 1. fejezet elolvasása, azaz az alapfogalmak tisztázása után az olvasó következő feladata a 2. fejezetben található fejlettségvizsgáló betűzőkészlet – *Tiered Spelling Inventory* (TSI) – kitöltése a gyermekkel. Pontos információkat találunk a pontozásról és az eredmények kiértékeléséről is. A kapott adatok segítenek meghatározni a gyermek szóismereti fejlettségét és annak szintjét.

A 2. fejezet a mérés-értékelés fontosságára hívja fel a figyelmet. Hangsúlyozza, hogy olyan mérés szükséges, amely nemcsak eredményes, hanem hatékony is. A fejezet kiemeli továbbá, hogy néhány esetben az egyéni tesztelés informatívabb, mint a csoportos adatfelvétel. A fejezet bevezeti a későbbi részekben is megjelenő TSI-mérőprogramot, amely az elemi, kezdő és haladó szintek mérőeszközeként is használható.

A szerzők azokra a kérdésekre keresik a választ, hogy mit, mikor és hogyan tanítsunk. A különböző fejlettségi szintekhez kapcsolódó egységek nemcsak útmutatást, hanem módszertani segédletet is nyújtanak. A könyvben többször előforduló gondolat, hogy a betűzés nehezebb, mint maga az olvasás. Az egyes fejlettségi szinteket a kötet négy szempont szerint osztályozza: 1. szóolvasás, 2. szóírás, 3. szómanipuláció, 4. transzfer, azaz a szóismeret kontextualizálása.

A következő hat fejezet (3–8.) a fejlődési szakaszokat reprezentálja. A 3–4. fejezet módszertani segédlettel mutatja be az elemi szintet, majd a kezdő szintet az 5–6. fejezetben és végül az ezt követő haladó szintet a 7–8. fejezetben. Minden fejlődési szinthez két szakasz társítható, a szakaszhoz tartozó első fejezetben az adott fejlettségi szint jellemzőiről és a kulcsfontosságú elsajátítandó készségekről, képességekről (például betűzés, dekódolási stratégiák) kapunk átfogó információt. A szerzők tanácsokkal is ellátják az olvasót a tanulók fejlődésének nyomon követéséhez, és támpontokat adnak annak meghatározására, hogy a tanuló mikor éri el azt a fejlettségi szintet, amelynek alapján a következő szinthez sorolható. A szakaszhoz tartozó további fejezet a gyakorlatban hatékonyan alkalmazható feladatok és stratégiák tárházát tárja a pedagógus elé. A következőkben a különböző fejlettségi szintek jellemzőit és módszertani segédletét kivonatoljuk.

Az elemi szint

Az elemi szint elméleti áttekintése

A 3. fejezet az elemi szint elméleti áttekintésével indít, a betűk és a betűkből történő szóalkotás gyakorlatára fókuszál. Fontos tényezője ennek a szintnek a szó- és mondattudatosság, tehát annak bevezetése, hogy a betűk különböző kombinációi szavakká állnak össze, illetve annak, hogy a szavakból szöveg építhető. Az elemi szint bemutatása több szempont alapján történik. A szerzők az elemi olvasási szint két típusát különböztetik meg: az álolvasást és az emlékezet alapján történő olvasást. Az álolvasás külső jellemzőiben nagyban hasonlít a valódi olvasásra, hiszen a gyermek a könyv elejétől a vége felé lapoz, balról jobbra vizsgálja a szöveget. Az emlékezetből való olvasás akkor lehetséges, ha a szöveg csekély szókészlettel rendelkezik, ismétlődő szószerkezeteket, mondatokat tartalmaz.

Az elemi írási és betűzési készség jellemzői közé tartozik, hogy a gyermek a betűkhöz hasonló formákat, szimbólumokat rajzol, nem ismeri fel a kapcsolatot a betűk és a hangok között. Az elemi szint ezen része függ a betűtudatosság szintjétől (tehát attól, hogy a gyermek ismeri-e már a betűket). Ezen a szinten a gyermeknek problémája lehet a betűk irányával is. A szerzők példaként említik az S betű fordított írását. A szerzők ezen a ponton emelik ki, hogy az iskolakezdekor mért fonológiai tudatosság nagymértékben befolyásolja a későbbi iskolai teljesítményt. Emellett vázolják a fonológiai tudatosság fejlődését, megemlítve az egyre kisebb fonológiai egységek felé irányuló fejlődését. A szerzők további fontos tényezőnek tartják, hogy az iskolát

megelőző, illetve az első osztályban meglévő nyomtatottbetű-ismeret fejlettségi szintje is meghatározza a későbbi olvasási fejlődést.

Az elemi szinten a gyermeknek fel kell ismernie: 1. a szavak kezdő- és véghangját, 2. el kell tudnia sajátítani a betű-beszédhang megfeleltetés kezdetleges működését, 3. a kezdőhangok segítségével pontosan tudnia kell memorizálni a szöveget. A fejlesztésre a szerzők négy komponensből álló receptet adnak: a kiscsoportos olvasástanítást, a szóismeret fejlesztését, az írástanulást célzó foglalkozásokat és a hangos olvasást, amelynek során egyaránt alkalmaznak élménykínáló és informáló szövegeket.

Az elemi szint módszertani segédlete

A kötet 4. fejezte az elemi szint módszertani segédletét tartalmazza, vázolja a szóolvasás, a szóírás, a manipuláció és a transzfer szempontjainak az értelmezését. A szóolvasás esetében a szerzők fontosnak találják a könyv részeinek, a nyomtatott anyag mikro- és makrostruktúrájának az ismeretét. Az elemi olvasó számára egyelőre ez: 1. a könyv és a nyomtatás szerveződésének a megismerését, 2. a betűk és a szavak felismerését jelenti. A szavak olvasásának második szempontja az, hogy a gyermek figyelmét a szövegen belül a szóra irányítsák. Az elemi olvasó számára a szövegeket túlnyomórészt két szótagú szavak alkotják. A szöveg választásakor előnyt jelentenek azok a szövegek, amelyek képek segítségével memorizálhatók. A korosztály számára megfelelő szövegtípusok a versek, a mondókák, az énekek vagy akár a gyermek által diktált szövegek. További szempontként szerepelhet a szöveg, a sorok hosszúsága, az egy és több szótagú szavak száma, a több szótagú szavak szerepe a szövegben. A szóírás területén elvárásként jelenik meg az angol ábécé 26 betűjének az ismerete, amelyet a szavak szegmentálásával és kiegészítésével gyakoroltathatunk. A manipuláció során a rímek és a szótagokkal végzett műveletek játszanak szerepet, például a rímaazonosítás és -képzés vagy a szótagok összekapcsolása. A transzfer esetében pedig a betű-beszédhang megfeleltetés kerül előtérbe szóazonosítási feladatok révén.

Az elemi szint gyakorlófeladataiban tükröződik, hogy a gyermek a gyakorlatok során konzekvensen halad a nagyobb nyelvi egységtől az egyre kisebb egységek felé. Először megismeri a szöveg makrostruktúráját, a mondatok szerveződését és a mondatokat meghatározó nagy kezdőbetűt, valamint a mondatban megjelenő központosítási jeleket. Ezután a szövegből szavakat emel ki, majd szószintű vizsgálatokat végez. Ezen a fejlettségi szinten még a szótag, a rímek és a szó kezdőhangjának meghatározása dominál. Minden gyakorlófeladat fejleszti, elősegíti a betű-beszédhang megfeleltetés fejlődését. Az elemi szinthez javasolt feladatokat és leírásukat az 1. táblázat szemlélteti.

1. táblázat
Az elemi olvasó módszertani segédlete

Az eszköztár négy alappillére	Leírás
Szóolvasás	A nyomtatott anyag mikro- és makrostruktúrájának ismerete.
	A szó jelentőségének kiemelése.
	A különálló szavak kiemelése szókérték segítségével.
	A mondaton belüli egységek elkülönítése, a mondaton belüli szavak leválasztása, a szavak segítségével a mondat rekonstrukciója.

Az eszköztár négy alappillére	Leírás
Szóírás	A szavak kezdőhangjára helyezi a hangsúlyt, mint a betű-beszédhang megfeleltetés elősegítése (szókezdő és gyakori hangok segítségével). Az írásban és ejtésben különböző betűk/hangok alkalmazása kerülendő (k - clock). Az angol ábécé 26 betűjének elsajátítása, mind a nagy-, mind a kisbetűs alakok. A betű-hang megfeleltetés gyakorlatozása a szegmentálás bevezetésével. A szó kezdőhangjának lejegyzése, mondatok kiegészítése.
Szómanipuláció	Rímazonosítás és rímképzés gyakorlatozása. Szótagtudatosság kialakítása adott szavak alapján. A beszélt nyelvi szavak tudatos ajánlásának fejlesztése. Az egyszótagú szavak osztályozása, a szegmentálás gyakorlatozása.
Transzfer	Fonetikai és írásbeli kapcsolat erősítése. Az ismeretlen szavak a szövegben való visszakeresését, illetve a jelentés értelmezését segítő eszközök. A betű-beszédhang megfeleltetés elősegítése egyszerű mondatok, illetve a kulcsszavak segítségével.

A kezdő szint

A kezdő szint elméleti áttekintése

Az 5–6. fejezet a kezdő olvasó készségrendszerével foglalkozik, ennek mérésére, gyakorlati fejlesztésére tesz javaslatot. A fejezet felépítése ugyanazt a négyes szempontrendszert követi, amelyet az elemi olvasó bemutatása során alkalmazott. A kezdő olvasó szóról szóra, hangosan, monoton módon olvas, gyakran használja az ujját a szöveg követésére, kezdetleges a betűző olvasási stratégiája. Ebben a korosztályban az elsődlegesen alkalmazott szövegeket a minőségi irodalmi szövegek, a gyakori szavakat és a fonetikailag szabályos szerkezetű szavakat tartalmazó szövegek alkotják. A gyermekek írás- és betűzőtechnikája már fejlettebb az elemi szinten lévő társaikénál. A betűzés során még a rövid betűk és a digráfok megnevezése történik. Az írástanulás ezen fázisában a kezdő nagybetűk, a mondatvégi központozás és a mondatok szerkezetének a tanítása, rögzítése zajlik. A gyermekek bizonyos szavakat már automatikusan betűznek, de egyaránt fontossá válik a gyakori és a ritka betűk előhívása. A szerzők felhívják a figyelmet arra, hogy egyes hangok betűhöz való kötése nehézkes, hiszen írás- és ejtismódjuk eltérő lehet. Így például az angol *drive* szóban hallott *j* írásban nem jelenik meg.

A kezdő olvasó betűzőtechnikájának gyakoroltatása a rövid magánhangzók, a szókezdő- és a szó végi mássalhangzóblendek és digráfok, valamint a nazálisok köré csoportosul. A dekódolás kapcsán fontosak a magánhangzó, a mássalhangzó és az -e (V-C-e) szerkezetek (make, place), hiszen ezek ismerete az olvasót fejlettebb dekódoló képességhez juttatja, valamint az r kontrollált magánhangzók (amikor egy magánhangzót egy r követ, például a her, short vagy after szavakban), és a magánhangzócsoportok, így a digráfok és a diftongusok (például digráf az ea a team szóban; diftongus az oi a point szóban).

A kezdő olvasótól elvárhatók a következők: 1. el tudja különíteni a kezdő, a szó belseji és a szó végi hangokat a három fonémából álló, CVC szerkezetű szóban; 2. izolálni tudja az egy szótagú szavakban a rövid és a hosszú magánhangzókat; 3. el tudja olvasni, produkálni tudja azokat a szavakat is, amelyekben

mássalhangzó-kapcsolat van; 4. az egy szótagú szavakhoz újabb hang hozzáadásával új szót tud képezni; 5. az egy szótagú szót fonémáira tudja bontani.

A betűzölvlasás és a szófelismerés kapcsolatának erősítésére gyakori szavakat alkalmazzunk, fontos, hogy egyaránt legyenek köztük írásban és hangzásban nem eltérő egy szótagú, valamint a szokásostól eltérő ejtésű szavak. A kezdő olvasónak ugyanis képesnek kell lennie: 1. a betű-beszédhang megfeleltetések értelmezésére az egy szótagú szavakban; 2. a dekódolási stratégiák használatára az ismeretlen szavak esetében is. A kezdő olvasó számára a szerzők napi és heti menetrendet állítanak fel, amelyben található kiscsoportos olvasási gyakorlat, szótanulási gyakorlat, írásfoglalkozás és hangos olvasás. Az olvasási gyakorlatok során előkerülnek a gyermekek számára ismerős szövegek is. A kezdő szint lezárásának tekinthető, ha a gyermek az egy szótagú szavakban írásban és szóban is magabiztosan használja a betű-beszédhang megfeleltetést, dekódolási stratégiákat alkalmaz ismeretlen szavak olvasása során, és kiépít egy általa ismert, a szavak gyakoriságán alapuló szókészletet.

A kezdő olvasó módszertani segédlete

A 6. fejezet a kezdő olvasó szóolvasásával nyit, amely elsődleges feladatának a szavak összehasonlításon történő azonosítását, kategorizálását tekinti. Fontos szerepet kapnak az azonos hangok, az azonos ortográfiai helyzet. A segédletben lévő feladatok a dekódolási stratégiát is erősíteni kívánják. A fejlesztés segédeszközeként jelenik meg a *think aloud* stratégia, amely a dekódolási stratégia használatának tudatosítására, alkalmazási szükségességének és módszerének szemléltetésére hivatott.

A szavak írása során a szerzők arra a tényre szorítkoznak, hogy a szavak betűzése sokkal nehezebb feladat, mint a szavak leírása. A szemléltetett feladatok a szavak elemeire bontására, elemekből történő építésére, újjáépítésére, valamint ismeretlen szavak analóg módon történő betűzésének a módszertanára tesznek javaslatot. A szómanipuláció terén elsődleges feladat a hangok összekötésének, szóvá alakításának a gyakorlata. A hangok összekötése kiemelt szerepet kap, hiszen ha a kezdő olvasó ismeretlen szóval találkozik, akkor betűről betűre, hangról hangra halad, illetve ha a szóban szereplő bármelyik hang vagy betű ismeretlen az olvasó számára, akkor nemcsak a szóra kell fókuszálnia, hanem a hang-betű memorizálására is. Ball és Blachman (1991) óvodások körében végzett fonématudatossági tréningje pozitívan befolyásolta a későbbi olvasási teljesítményt. Az Elkonin-dobozok segítségével vizuálisan elkülöníthetővé válnak a szóban szereplő betűk (a betűket keretbe helyezik a szavakon belül is). A szótudatosság kontextusba való beépítése az olvasás-írás folyamatába szintén elengedhetetlen tényező. A kontextusban történő írási-olvasási folyamat jelentősen fejleszti a szókészletet. A fejezetben fejlesztésre javasolt területeket és a hozzájuk kapcsolódó feladatokat a 2. táblázat tartalmazza.

2. táblázat
A kezdő olvasó módszertani segédlete

Az eszköztár négy alappillére	Leírás
Szóolvasás	<p>Szavak összehasonlítása, tulajdonságok alapján történő kategorizálása meghatározó szempontok alapján (azonos ortográfiai helyzet és azonos hangok), a keresett hang kihallása (rövid szóbeliségi magánhangzó: o – pot), rime (at – cat), auditív és vizuális hangkiemelés (hallott vagy írott szöveg alapján), képek osztályozása a különböző kategóriákba.</p> <p>Dekódolási stratégia erősítése, bemutatását segíti a think aloud technika (a hangosan gondolkodás bemutatása során való alkalmazása során azonosan kell a stratégiát, el kell magyarázni, hogyan alkalmazzuk a stratégiát és elmondani, miért ezt a stratégiát alkalmazzuk).</p> <p>A mondat szerkezeti részeinek tudatosítása.</p> <p>A szószintű automatizálás kialakítása gyakori szavak segítségével.</p> <p>Az automatikus szófelismerés elősegítése.</p>
Szóírás	<p>A szavak hangos kimondása után azok csoportokba rendezése (egyéni és páros feladatvégzésre egyaránt alkalmas).</p> <p>Szavak azonosítása, elemeire bontása és szóképek készítése (70%-ban gyakori, 20%-ban dekodolásra szoruló, 10%-ban pedig érdekes szavak használata).</p> <p>Analógiás úton történő betűzés ismeretlen szavak alkalmazásával (a feladat során alkalmazható rime-ot, és erre szó szerkezet gyártható, például amp – lamp, camp).</p> <p>A gyermekek íráskészségének fejlesztése, az automatizálás növelése.</p>
Szómanipuláció	<p>A hangok összekötésének gyakorlófeladata (2–4 hangból álló szavak, valamint képek segítségével).</p> <p>A hívószó fonémákra bontása.</p> <p>A hallott hang szegmentálása, a betű-beszédhang kapcsolatának gyakorlása.</p> <p>A hívószó kritikus betűkapcsolatainak kiemelése, a szó fonémákra bontása, majd új szó összeállítása (például mássalhangzó-rövidüléssel és anélkül clap – cap).</p> <p>Mondatisméltás.</p>
Transzfer	<p>A szó kontextusban való olvasásával a szókinccs fejlesztése.</p> <p>Az írott szövegeken keresztül az auditív fejlesztése.</p> <p>Az olvasás és írás folyamatán keresztül a szóképzés fejlesztése.</p>

A haladó szint

A haladó szint elméleti áttekintése

A 7–8. fejezet a haladó írás- és olvasáskészséggel rendelkező gyermekekkel foglalkozik. Ezen a szinten a fő szempont az írás és az olvasás folyamatosságának a kialakítása, fejlesztése. A haladó szint körülbelül az általános iskola első osztályának végére, a harmadik osztály kezdetére tehető. Ezen a szinten a gyermekek már szerkezeteket olvasnak, az olvasás során nő a kifejezőképességük (intonáció, prozódia), dekodolják az

egy és több szótagból álló szavakat is, a szavak belső egységeit képesek önálló egységekként azonosítani (ake – cake).

A haladó szintet elérő gyermek szinte folyamatosan betűz, kevesebb figyelmet fordít az íráskor a betűk kapcsolatának az alakítására. Digráfokat és hosszú magánhangzókat egyaránt alkalmaz, szótudatossága nagymértékben fejlődik. Írását egyre inkább a komplex formák uralják. A gyermekek elkezdnek más írásbeli műfajokat is olvasni, találkoznak információt nyújtó szövegekkel és versekkel is. Gyakorlataik során megjelennek a hosszú magánhangzók, a mássalhangzók és az -e kapcsolatok, a hosszú r kontrollált magánhangzók, az absztrakt hangok, amelyek az angol nyelvben sem hosszúként, sem rövidként nem definiálhatók, a mássalhangzóklaszterek a szó elején (str: stramp) és a szó végén (tch: patch) is, valamint a homofón és a homográf szavak.

A haladó olvasó a betűzés és a betűzőolvasás során stratégiákat használ. Tudja, hogy minden szótag magánhangzót tartalmaz, ennek alapján a szavakat könnyen szótagokra bontja. A hagyományosan olvasott egy szótagos szavak esetében megkülönbözteti a hosszú és a rövid magánhangzós alakot, tudja, hogy a kiejtett hang melyik betűnek felel meg, a hosszú magánhangzót tartalmazó két szótagos szót is dekódolja, felismeri a pre- és szuffixumokat. A napi és heti ütemtervbe egyaránt beleépítendő a kiscsoportos olvasás, a szótanulás, az írással foglalkozó óra és a hangos olvasás. A hangos olvasás során a gyermekek narratív és informatív szövegeket egyaránt olvasnak.

A haladó olvasó módszertani segédlete

A 8. fejezet a haladó olvasó módszertani segédletét tartalmazza a már megszokott négyes tagolódás mentén nyolc segédlettel. Az egyéni és páros gyakorlásra alkalmas feladatok a szavak hangoztatására, írására, új szavak létrehozására fókuszálnak. A szavak írását előtérbe helyező gyakorlatok során az ismert szavak pontos betűzése és az ismeretlen szavak analóg módon történő betűzése kerül előtérbe. A gyermekek a szavakat pontos betűzés után kategóriákba sorolják a megjelenő betűmintázatok alapján. A szavak manipulációjára épülő feladatok során kiválasztunk egy hívószót, majd arra kérjük a gyermeket, végezzen vele műveletet. Ezután alakítsuk más szóvá, adjunk hozzá hangot, majd beszéljük meg az írásképi és a jelentésbeli különbségeket. A szavak lehető legkisebb szerkezeti egységekre bontására kell törekedni. A szavak transzferének esetében az írott és az olvasott szavak szövegkörnyezetbe történő illesztésére egyaránt találhatunk gyakorlófeladatot. Az átmeneti fázisban lévő olvasó fejlesztésére javasolt területeket és a hozzájuk kapcsolódó feladatokat a 3. táblázat tartalmazza.

3. táblázat
A haladó olvasó módszertani segédlete

Az eszköztár négy alappillére	Leírás
Szóolvasás	A szavak hangoztatás után történő leírása, majd osztályozása.
	Azonos magánhangzót tartalmazó egy és két szótagos szavak csoportosítása.
	Kártyák segítségével történő azonosítás és párosítás azonos szómintázatok alapján.
	Lehetőség a páros feladat, egy gyermek a szavakat osztályozza a megadott szempontok alapján, a másik gyermek időt mér.
	Szavak létrehozása.

Az eszköztár négy alappillére	Leírás
Szóírás	A lehető legkisebb szövegegység azonosítása (szótagok, magánhangzók, gyakori pre- és szuffixumok).
	Pre- és szuffixumok segítségével új szavak alkotása, majd differenciálása vizuális kép és auditív különbségek alapján.
	Szavak egységekre bontása.
	Betűzés után a szavak kategóriákba sorolása a megjelenő betűk, mintázatok alapján.
	Definícióalapú szófelírás, majd a szó helyes betűzése.
Szómanipuláció	Ismerteten szavak analógiás azonosítása.
	Adott szó másik szóvá alakítása, a két szó írásképi és jelentésbeli különbségeinek számbavétele.
	A szavak kisebb egységekre bontása, majd ezekkel a szövegegységekkel műveletek végzése (például betűcsere).
	A szóból hiányzó hang pótlása.
	A szó betűinek összekeverése, új szó alkotása.
Transzfer	Írásos szavak szövegkörnyezetbe való beillesztésének fejlesztése.
	Írásos és olvasott szavak szövegkörnyezetbe való beillesztésének elősegítése.

Összegzés

Összességében elmondható, hogy az évfolyamra bontott óratervekben, példákban, értékelési útmutatókban és az amerikai központi kerettantervhez való kapcsolódási pontokban gazdag könyv egy sorozat részeként az olvasásfejlesztéshez nyújt ötleteket az általános iskola alsó tagozatos tanítóinak, valamint a tanítóképzésben érintetteknek. Bár a feladatok az angol nyelvű szó- és hangkészletre épülnek, és eltérő típusú az angol és a magyar nyelv, a magyartanárok, a fejlesztőtanárok számára is hasznos módszertani segédletként szolgálhatnak. A kötetben megjelenő feladatok kis átalakítással a magyar hangzórendszer kritikus hangjaira építve változatos munkaformát biztosíthatnak nemcsak az óvodai játékos foglalkozásokon, hanem az alsó tagozatos tanórákon is. Jelen összefoglalóval arra is rá kívántunk világítani, hogy a tananyag számonkérése mellett számos olyan gyakorlat alkalmazható, amely az olvasás pszichológiai dimenziójának mérésére, az ehhez kapcsolódó képességrendszer fejlesztésére alkalmas.

Irodalom

- Ball, Eileen W. – Blachman, Benita A. 1991. Does phoneme awareness training in kindergarten make a difference in early word recognition and developmental spelling? *Reading Research Quarterly* 26: 49–66. <https://doi.org/10.1598/RRQ.26.1.3>
- Hayes, Latisha – Flanigan, Kevin 2014. *Developing word recognition*. Guilford Press. New York.
- Nagy József 2006. A szóolvasó készség fejlődésének kritériumorientált diagnosztikus feltérképezése. In: Józsa Krisztián (szerk.) *Az olvasási képesség fejlődése és fejlesztése*. Dinasztia Tankönyvkiadó. Budapest. 91–106.

(1) www.guilford.com/hayes4-forms

Az írás szerzőiről

Kiss Renáta

Szegedi Tudományegyetem, Szeged, Magyarország

kiss.renata[kukac]edu.u-szeged.hu

<https://orcid.org/0000-0001-9520-2833>

Hódi Ágnes

MTA-SZTE, Szeged, Magyarország

agnes.hodi[kukac]edu.u-szeged.hu

<https://orcid.org/0000-0003-0325-1449>